

ASTINFO – regionális dokumentumellátás

Regionális dokumentumszolgáltatási rendszer a kelet-ázsiai és csendes-óceáni régióban. Mivel segít az UNESCO, és milyen teljesítményt mutat az ausztrál nemzeti könyvtár vezetett együttműködés, az ASTINFO?

Az ASTINFO (*Regional Network for the Exchange of Information and Experience in Science and Technology in Asia and the Pacific*) az UNESCO támogatásával 1983-ban létrehozott regionális program az ázsiai és csendes-óceáni országok információs összefogására. 1982-ben Manilában üléseztek az érintett országok műszaki fejlesztési miniszterei, s javaslataik között szerepelt az információs összefogás elősegítése.

Az UNESCO által létrehozott Unisist híradója (*Unisist Newsletter*) 1983-ban összefoglalta az ASTINFO főbb céljait:

- ▶ az egyes országok bibliográfiai számbavételi tevékenységének erősítése, és közös érdeklődésre számot tartó adatbázisok létrehozása;
- ▶ tudományos, műszaki és egyes társadalmi-gazdasági tudományágakban faktografikus adatbázisok megteremtése;
- ▶ a határokon átnyúló információcsere műszaki és szervezési feltételeinek kialakítása;
- ▶ az egyes országok információs infrastruktúrájának javítása, hogy képesek legyenek a regionális együttműködésre is;
- ▶ minden részt vevő országban egy információs intézmény kijelölése a regionális együttműködés helyi bázisaként, s ezek kiemelt fejlesztése;
- ▶ a régióban hozzáférhető adatbázisokból új és kreatív szolgáltatások szervezése;
- ▶ az információs szakemberek képzése és továbbképzése;
- ▶ a lehetséges felhasználók széles körű tájékoztatása és oktatása.

Az együttműködés szervezeti alapjainak megteremtése végett regionális szinten a következő kezdeményezések történtek:

- ▶ az UNESCO regionális PGI programirodájára (Bangkok) építve egy regionális titkárságot állítottak fel (előzőleg Dzsakartában működött a program felelőse),
- ▶ konzultatív tanácskozásokat szerveztek: 1983–1991 között nyolcat (Kína – 1983, Indonézia – 1984, Ausztrália – 1985, Srí Lanka – 1986, Thaiföld – 1987, Malajzia – 1988, Fülöp-szigetek – 1990, Japán – 1991),
- ▶ negyedéves bulletint jelentettek meg (ASTINFO Newsletter).

Ezen túlmenően a program regionális tanácsadója ellátogatott a részt vevő országok többségébe.

Nemzeti szinten a következő szervezeti feltételeket teremtték meg:

- ▶ az együttműködésre kijelölt információs intézményben megfelelő szervezeti egységet,
- ▶ nemzeti tanácsadó testületet hoztak létre.

Tervezés, eredmények

A főbb célok elérése érdekében a konzultatív tanácskozásokon munkaterveket dolgoztak ki és fogadtak el, előbb évente, az adott tárgyévre, majd áttértek az előzetes tervezésre (a tárgyévi tanácskozáson a következő évre foglalták össze a tennivalókat). Újabban felmerült a négyéves időszakra történő tervezés gondolata, ennek a bevezetésére az 1991-es tokiói tanácskozáson 1992–1993-ra fogadtak el tervet, egyben ajánlásokat 1994–1995-re.

A munkatervekben főként az szerepelt, hogy milyen szakértői tanácskozásokat, továbbképző tanfolyamokat szeretnének megvalósítani, továbbá milyen új szolgáltatásokat fognak bevezetni regionális vagy országos szinten.

A szűkös pénzügyi alapokkal való takarékoskodás érdekében az eleinte évente szervezett konzultatív tanácskozásokat előbb másfél, majd újabban két-évente hívják össze, s igyekeznek időtartamukat rövidíteni, vagy olyan szakértői témák megvitatásához kapcsolni, ami jobban indokolja a költségeket.

1993-ban 17 ország részvételére épült az ASTINFO hagyományos hálózata. A 17 ország a következő: Ausztrália, Banglades, Kína, India, Indonézia, Irán, Japán, Dél-Korea, Malajzia, Nepál, Új-Zéland, Pakisztán, Pápua Új-Guinea, Fülöp-szigetek, Srí Lanka, Thaiföld és Vietnam. A 17 országban 70 intézmény kapta meg az ASTINFO társult központ funkcióját. A hálózat ezenkívül 12, az UNESCO által finanszírozott regionális tudományos programmal tart kapcsolatot, nem beszélve a nagyszámú egyéb szakmai és nem kormányzati szervezetről és intézményről. Az ASTINFO tevékenységének köszönhetően a régióban

számos eredményről lehet beszámolni a szabványok bevezetésétől új adatbázisok létrehozásáig (*INNER-TAP* – a régió energetikai erőforrásainak információs hálózata, *APINMAP* – a régió gyógy- és aromás növényeinek ismertetését szolgáló hálózat, *ISORIP* – a régió kurrens kutatás-nyilvántartása).

A program keretében igyekeztek elősegíteni a számítógépes kultúra meghonosítását is. Ez elsősorban a CDS/ISIS mini- és mikrováltozatának elterjesztésére vonatkozik, de erőfeszítések történtek a CD-ROM-ok alkalmazására, a CCF (Common Communication Format) csereformátum hasznosítására is. Az ASTINFO keretében közel tíz év alatt összesen 20 kisebb szakértői összejövetelt, kerekasztal-konferenciát és képző tanfolyamot hoztak tető alá. Ezen túlmenően számos szubregionális és országos megbeszélésre is sor került.

A részt vevő országok száma 1984-ben még csak kilenc volt, s ez 1991-re 17-re növekedett. Az utolsó három konzultatív tanácskozáson 15-15 ország képviseltette magát. Ezzel együtt megállapítható, hogy még igen nagy a regionális együttműködésbe be nem kapcsolódott országok száma. Jelenleg Mongólia foglalkozik a belépés szándékával, de érdeklődést mutat Észak-Korea is. A résztvevők korlátozott száma annak tudható be, hogy a program konzultatív testülete az erőforrások szűkös voltára tekintettel nem kívánja nagyon szélesre nyitni a kaput. Ez a megközelítés a jövőben várhatóan korrekcióra szorul.

Dokumentumellátás

Az 1985-ös tanácskozáson merült fel első ízben az ASTINFO keretében a dokumentumszolgáltatás erősítésének gondolata. Ausztrália ez irányú javaslatát a küldöttek lelkesen támogatták. Az IFLA szakértői, *Stephen Vickers* és *Maurice Line* 1986-ban elkészült jelentésükben azt javasolták, hogy a régió dokumentumellátását az *Ausztrál Nemzeti Könyvtár* (ANK) kell alapozni, figyelembe véve annak máris jól kialakított és elismert szolgáltatásait.

1989 januárjában írták alá az ANK és az UNESCO közötti szerződést, amely előírta, hogy utóbbi 11 ezer USD-vel támogatja az ANK dokumentum-, pontosabban másolatszolgáltatását (egy normál másolatszolgáltatás 6 ausztrál dollárba kerülne, ebből a támogatottak számára 4-et fizet az UNESCO, s a fennmaradó kettőt a megrendelő). A szerződés kötelezte az ANK-t, hogy kiterjeszti másolatszolgáltatását az ASTINFO tagországaira, megfelelően terjeszti a szolgáltatásra vonatkozó tudnivalókat, s minden ASTINFO-intézménybe 50 megrendelési szelvényt tartalmazó blokkot juttat el, végül gyűjti az erre a tevékenységre vonatkozó adatokat. 1990 márciusában a soros ASTINFO-tanácskozás javasolta a kísér-

leti időszak kiterjesztését a következő 3–5 évre, s ennek eredményeként az UNESCO újabb 11 ezer USD-s szerződést írt alá az ANK-val.

A tagországok részéről az előkészületek közé sorolhatók az IFLA-szakértőkkel folytatott korábbi megbeszélések, amelyek során utóbbiak igyekeztek felmérni a várható igénybevételt. Az ANK a szerződés aláírása után megküldte minden partnernek saját folyóirat-katalógusát (30 intézmény kapta meg a mikrokártya formájú jegyzéket). Mint a későbbiekben leszűrhető, elégtelen volt a partnerek tájékoztatása a lehetőségekről: az ASTINFO Newsletter csak kevés helyre jutott el, s nem mindenütt ismerik megfelelő szinten az angolt sem. Csupán Indonézia és Srí Lanka publikálta nemzeti nyelven az új szolgáltatásról szóló ismertetést.

1989 júniusától 1991 júniusáig mindössze 664 dokumentumrendelés érkezett az ASTINFO-országokból, s ezek közül az ANK 377-et (56,7%) tudott kielégíteni. A teljesítési arány rosszabb, mint az ANK eredménye Ausztrálián belül. Az alacsonyabb teljesítési arányban szerepet játszik a hibás bibliográfialeírás, s a kapott katalógusban található adatok figyelmen kívül hagyása.

Az összes 377 dokumentum- (másolat-) szolgáltatás közül legtöbbet a következő országok kapták: Banglades (141), Indonézia (49), Thaiföld (44), Pápua Új-Guinea (40), Vietnam (36). Ez azt is jelenti, hogy a nagyobb országok (Kína, India) nem nagyon éltek a szolgáltatás nyújtotta lehetőséggel. Ugyanakkor nehezen magyarázható, hogy míg például Vietnam az első évben 36 másolatot kapott, a másodikban egyetlen egyet sem igényelt (ugye ez vonatkozik Pápua Új-Guineára is). A gyenge teljesítményben szerepet játszhatott az is, hogy az egyedüli – és ráadásul mikroformátumú – lelőhelyjegyzék nem elégítette ki az igényeket. Kíváncsú lenne, hogy az ANK információt nyújtson a többi nagy ausztrál gyűjtemény tartalmáról is.

A költségek kérdése kétségkívül a legbonyolultabb. Még a két ausztrál dolláros térítés is nehéz helyzetbe hozza az érintettek jó részét. Jónak tekinthető az ANK azon javaslata, hogy az egy főre jutó évi 200 USD-s GNP alatti országok mentesüljenek a csökkentett térítés alól is (gyakorlatilag az ANK átvállalná ezt a költséget). Ha azzal számolunk, hogy bizonyos költségek elszámolása után az ANK a kapott 22 ezer USD fejében mintegy 6600 másolatot fog teljesíteni, akkor ez hozzávetőlegesen öt évre biztosítja a szolgáltatás finanszírozását. Kérdés, mi lesz azután? Egyik lehetséges megoldás az lehetne, hogy az ANK magára vállalná a költségeket a folyamatban lévő Regionális Együttműködési Program keretében.

A program eredményeként kapott másolatok átlagban 3 hét alatt érkeztek meg (a megrendelés elküldésétől számítva az átfutási időt), s még egy héttel meghosszabbodik a teljesítés, ha az első megrendelés nem az országos központtól, hanem más intézménytől indult ki.

A régió egy része (az úgynevezett ASEAN-országok: Indonézia, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr és Thaiföld) már 1977-ben próbálkozott az információellátás kölcsönös javításával. A nemzetközi támogatást főként a szükséges kommunikációs eszközök (telex stb.) beszerzésére fordították. Fontos volt a másológépek beállítása is. A dokumentumszolgáltatás fő céljaként a saját nemzeti anyag minél jobb szolgáltatását jelölték meg, s ennek eszközei a nemzeti bibliográfiák lettek. Ez az együttműködés a kezdeti külső támogatás megszűnte után abbamaradt, de eredménynek fogható fel a kialakult kommunikációs kapcsolat.

Az ASTINFO dokumentumszolgáltató rendszere egy központú, s ez nem biztosan a leghatékonyabb megoldás. Ráadásul az ANK a rendkívül tágas régióknak eléggé a szélén helyezkedik el, s ettől a távolság is igen nagyra tűnik. Az ANK jelenleg postai úton fogadja és teljesíti a megrendeléseket, ez azonban idővel átadhatná helyét a sokkal gyorsabb faxtovábbí-

tásnak, elektronikus postán leadott rendeléseknek. Egy ilyen emelt szintű kommunikációs kapcsolatrendszer létrehozása viszont újabb külső támogatást feltételez.

Irodalom

NEELAMEGHAN, A.: ASTINFO: Regional Network for the Exchange of Information and Experience in Science and Technology in Asia and the Pacific. = The Library in the Information Revolution: Proceedings of the 6th Congress of Southeast Asian Librarians, Singapore, 1983. p. 259-272.

WIJASURIYA, D. E. K.: The ASTINFO Concept and the National Information Network. = Sekitar Perpustakaan, 1987. 10. sz. p. 1-12.

Fordította: Sonnevend Péter

Az Information Management & Engineering Ltd (IME) londoni cég terméke a

a világ legelterjedtebb könyvtári szoftvere.

Jellemzői:

- **moduláris felépítés**, a modulok külön is megvehetők (katalógus, kölcsönzés, gyarapítás, periodika, OPAC, konverziós modul stb.)
- **teljes integráció és Internet** hálózati elérhetőség
- **MS/DOS és UNIX** operációs rendszer alatt működik
- **magyar** űrlapok, üzenetek, rendezés, kézikönyvek
- **többmillió** állományok kezelése
- akár **500** felhasználó egyidejű kiszolgálása
- **kliens-szerver** felépítésből adódó gyors válaszidő
- magyarországi **tanácsadó** szolgálat
- **2500 referencialhely** (ebből már 11 Magyarországon)

Ha további **információt** szeretne, meg akarja nézni a TINLIB-et vagy ki akarja próbálni saját gépén, keresse a magyar **Vevőszolgálatot**:

MTA SZTAKI Informatikai Szolgáltatások Osztálya

1111. Budapest, Lágymányosi utca 11.

Tel.: 269-8284, 166-5644/424 Fax: 269-8288